

ARCHIE

FİLLERLE KONUŞAN ÇOCUK

Luis Prats Martinez

1. Baskı - Beyaz Balina Yayınları, 2023
Yeni Baskı - Beyaz Balina Yayınları, 2023

ARCHIE
FİLLERLE KONUŞAN ÇOCUK

Özgün Adı: ARCHIE, EL NOI QUE PARLAVA AMB
ELEFANTS

ISBN: 978-605-188-686-2

YAYINEVİ SERTİFİKA NO: 49238
MATBAA SERTİFİKA NO: 48625

© 2021 Luis Prats Martinez

Kitabın orijinali 2021 yılında Columna Edicions Llibres i Comunicació, S.A.U.
tarafından yayımlanmış, telif hakları IMC Agència Literària SL ve Akan Ajans
tarafından düzenlenmiştir. Tüm hakları saklıdır.

@ Türkçe yayın hakları Beyaz Balina Yayınlarına aittir.

Yayın yönetmeni: Bülent Oktay
Editör: Filiz Çiçek
İspanyolcadan çeviren: İrem Genç
Kapak tasarımı: Ayşe Çalışkan Günay
Sayfa tasarımı: Kübra Yeşilyurt Çakır

EKOSAN MATBAACILIK

Maltepe Mah. Hastaneyolu Sok. No: 1 (Tarl Tarım Binası)
Zeytinburnu - İstanbul

Cilt: Deniz Matbaacılık, İstanbul

Beyaz Balina Yayın Sanat Dağıtım Paz. San. ve Tic. Ltd. Şirketi

Ömerli Mah. Harmantepe Cad. No: 17 K: 4
Arnavutköy / İstanbul

Tel: 0212 544 41 41 Faks: 0212 544 66 70
info@beyazbalina.com.tr

ARCHIE

FİLLERLE KONUŞAN ÇOCUK

Luis Prats Martinez

İspanyolcadan çeviren: İrem Genç

Bu kitap aşağıdaki kişilere ithaf edilmiştir:

Mónica A., Telma B., Marta B., Yago B., Jan C., Leo C., Sergio C., Andrea C., Sara D., Luca E., Sara G., Temkin H., Verónica G., Ariadna J., Elisa M., Joan Alain L., Jordi M., Lucía O., Andrea P., Ástrid P., Irina R., Olivia R., Delfina R., Manuel R., Ivan R., Laia S., Alfons V. ve Storm W.

Ve ayrıca bu kiřilere:

Dina B., Maria B., Daniela C., Charlotte C., Oliver C., Noa C., Helena C., María C., Violeta D., Alejandro E., Alexander E., Armand G., Luka K., Carlos Ll., Marc M., Erik M., Guillermo M., Henrique M., Aitana M., Pilar M., Sofia N., Martina P., Rebeca P., Santiago R., Nora R., Alberto S., Xénia V. ve Bingxiu W.

*Masai bölgesinin geniş, havadar düzlüklerinde,
o avdan dönerken otların tatlı kokusu yayılırdı.
Şenlik ateşinin dumanı solgun akşam havasına doğru
yükseleirdi.*

İsmail av etini pişirirken hikâyeler anlatırdı.

Av hikâyeleri ve geçmiş zaman aşkları.

Sabagathi ateşin başında ter dökerdi.

Farah bana tüfeği getirir, içeceğini çıkarırdı.

*Uzun kıvılcımlar berrak, soğuk, mavi gökyüzüne doğru
yükseleirdi.*

Pek çok şey ateşin parıltısında doğar ve ölür.

*Ve gözlerimi gecenin karanlığına kaldırdığımda seni gö-
rürüm,*

yalnız ve sessiz parlayan ay tepede,

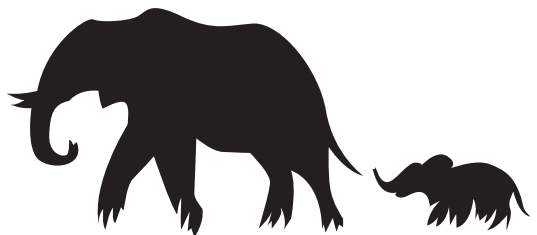
nöbetinde volta atarken avlanan aslanları izlersin.

Masai rezervinin düzlüklerinde, zarif gün batımında.

Ex Africa, Karen Blixen, 1915

I. KISIM

1947-1953

Archibald Arthur Cunningham, 1942 yılının bulutlu bir nisan akşamında, yağmur mevsimi sırasında Kenya'nın Kericho kentindeki Cunningham ve Oğulları Çay Çiftliği'nde, gökyüzünün bereketli bir yağış bırakmak üzere yarıldığı gün, dünyaya geldi.

“Archibald” adını, babasının Addis Ababa'yı kurtarmak için İngilizlerin yürüyüşü sırasında birlikte görev yaptığı Mareşal Archibald Wavell'den aldı. “Arthur” adı ise öldüğü güne kadar topraklarını işleyen yerlileri hor gören büyükbabasından geliyordu. En iyi ihtimalle kelepirci fiyatlara satın alınmış, en kötü ihtimalle de iki nesil önce silah zoruyla el konulmuş topraklardı bunlar.

Cunninghamlar çok uzun yıllardır Londra'daki çay ithalatçısı Brooke Co. için çalışıyorlardı. 1923 yılında

Bay Brooke, Arthur Cunningham’a, Kericho’da küçük bir sömürge alanı teklif etmiş, bunun üzerine kahramanımızın büyükbabası, eşi Margaret ve iki çocuğuyla birlikte Kenya’ya gitmişti.

Karısı iki yıl sonra çok fazla kinin soluduğu için karahummadan ölmüş ancak bin dönümlük çay dolu topraklar, bol yağış ve ucuz iş gücü, Cunningham ve Oğulları Çay Çiftliği’ndeki üretimin kısa sürede on kat artmasını sağlamıştı.

Tıraş bıçağı gibi gümüşü kanatları olan Habeş çekirgelerinin, Mombasa Limanı üzerinden İngiltere’ye gönderilen ve dört gözle beklenen mahsulleri yememesi sayesinde işler uzun yıllar boyunca yolunda gitti.

Bu hikâye başladığında büyükbaba Arthur’un aydınlık zümrüt tepelerin ortasında inşa ettiği bungalovda, oğlu Arthur, karısı Agnes ve oralarda Archie olarak da bilinen torunu Archibald Arthur yaşıyordu.

Ev bembeyaz boyanmıştı ve Agnes Cunningham her yıl yağmur mevsiminin sonunda kulübeyi yeniden boyatıyordu. Aynı gün, Kapsoit köyünden gelen iki hizmetçiye, –Mumbi ve Ayora’ya– bakır kapları un ve beyaz sirkeyle temizlemelerini emrediyordu.

Evin karşısında, üzerine basıldığında, etrafında dolaşan cırcır böcekleriyle aynı sesi çıkaran küçük, yuvarlak bir siyah toprak parçası vardı. Ortasında, kocaman çiçekleri olan kan kırmızısı ebegümeci ağaçlarının yetiştiği, beyaz taşlarla çevrili küçük bir ada bulunuyordu.

Bungalovun ön cephesinde büyük, beyaz pencereler vardı ve veranda üç taş sütunla desteklenmişti. Sağ tarafta, yemyeşil sarmaşıklar mutfak duvarına tırmanıyordu. Sol tarafta, tüm verandayı saran güzel mi güzel bir begonvil büyüyordu, böylece pencereler binlerce mor çiçekle çevrelenmişti.

Eve girince üzerine basılan ilk şey, Cunninghamların balayı sırasında Tsavo'da avladıkları büyük aslan derisiydi. Şöminenin önünde, büyükanne Margaret'in Mombasa'ya indiğinde satın aldığı, renkli kenarlıkları olan, antika bir İran halısı duruyordu. Porselen vazolarda hizmetçilerin haftada iki sabah topladıkları taze çiçekler hiç eksik olmazdı.

Karşı duvarda isimleri yaldızlı harflerle kazınmış deri ciltli kitaplarla dolu, büyük bir ahşap kitaplık vardı. Duvarlarda büyükbabasının bir ayağı bir antilobun üzerindeyken çekilmiş fotoğrafları ve kriket kulübünün kapısının dışında duran bir grup sömürgecinin fotoğrafla-

rı asılıydı. Küçük bir masanın üzerinde, Tanganika'dan satın aldıkları kömür karası ilkel *nuggo* ve *ngoroa* heykelleri duruyordu. Duvarlarda asılı diğer parçalar, oraya özgü dekorasyonu tamamlıyordu: üç nakış ve Somali gümüş saplı iki bıçak, bir kalkan ve iki Masai mızrağı ve Arthur'un iki av tüfeği.

Cunninghamların hayatının büyük bir kısmı veranada geçiyordu. Archie'nin annesi orada her sabah gazetesini okuyor, İngiltere'de ya da Hindistan'da yaşayan tedarikçilerden ve akrabalardan gelen mektupları yanıtlıyor, hizmetçilerle ev işlerini konuşuyor ya da her zaman bir fincan çay içmek ve dedikodu yapmak için zamanı olan İngiliz komşuları misafir ediyordu.

Rift Vadisi'nin bu verimli bölgesinde, özellikle mart sonunda başlayıp haziran ortasına kadar sürebilen yağmur mevsimi boyunca sık sık yağmur yağıyordu. O zaman her şey ıslak toprak kokuyor, ağaç gövdeleri bir geminin gümüş direklerine benziyordu.

Küçük Archie erken saatlerde, kızlar sırtlarına takıkları hasır sepetlerle çay yapraklarını toplamaya başladığında evden çıkmayı severdi. En üstteki körpe olanları koparmalarını ve sonra onları kurutucuya, barakaların altında bütün gün dönüp duran o büyük makineye

taşımalarını ve haftalar önce topladıkları sıradan yenisinden başlamalarını izlerdi. Tüm bu operasyonlar, büyükbaba Arthur'un sağ kolu olan İsveçli ustabaşı Olafson tarafından denetleniyordu. Çiftliği eli maşalı yöneten, az konuşan bir adamdı.

Archie'nin babası Arthur, katı ve suskun bir adamdı. Saat sekizde kalkardı, bu sırada hasatçılar ve Olafson tarlada iki üç saattir çalışıyor olurdu. Benekli kısrığına binerek tepeye kadar uzanan maden çalışmasının etrafında bir tur atardı. İyi cilalanmış binici çizmeleriyle, başındaki kenevir şapkasıyla ve belindeki tabancasıyla arazide dolaşmayı, gerekli olmasa da çay yetiştiren dört düzine yerliyi kontrol etmeyi severdi. Şanslıysa ve gelmişse İngiliz gazetelerini okumak için yemekten önce dönerdi. Çiftlikte ayrıca bir mısır tarlası, bir bostan ve otuz kadar genç yerlinin baktığı inek ve keçiler için bir mera vardı. Cunningham ve Oğulları Çay Çiftliği'nde toplamda çoğu Kapsoitli olmak üzere tam yüz siyahi yerli çalışıyordu.

Otuz yıl önce beyazlar, verimli Rift Vadisi'ne yerleşmişlerdi çünkü en çok yağmur alan topraklar burasıydı. Geri kalanı, kuzeyde Kikuyular ve güneyde Masailer arasında bölünmüştü. Tüm sömürgeciler, Kikuyu

kabileleri yerine Kalenjin kabilesiyle çalışmanın tercihi sebebi olduğunu biliyordu. Sör William Mackinnon'un zamanında kurşun kalemle çizilen sınırlar hakkında hiçbir şey bilmemelerine rağmen Tanganika'nın yanındaki güney rezervlerinde yaşayan, yılmaz ve gururlu Masailerden bahsetmiyoruz bile. Ama Afrika'da işler böyle yürüyordu. Daha doğrusu İngilizler, İngiliz Doğu Afrika'sında işleri böyle yürütüyorlardı.

Bu hikâyenin başladığı 29 Mart 1947 sabahının erken saatlerinde güneş, tepelerin ardında tembel tembel yükseliyor ve rüzgârın nazıkçe taradığı çay halılarının üzerinde bir sis tembel tembel geziniyordu.

Eski duvar saati beş buçuğu gösterdiğinde genç hizmetçi Mumbi, Archie'nin odasının kapısını açtı. Cibiligi geri çekerek gece boyunca orada sıkışmış olan sivri sinekleri serbest bıraktı.

"Acele et yoksa onu göremeyeceksin!" diye fısıldadı onu dürterek.

"Doğdu mu?" diye sordu çocuk gözlerini ovuşturarak.

"Daha değil."

Mumbi panjurları açarken küçük Archie, lavabodan aldığı suyla yüzünü ıslattı ve küçük bacaklarını hâkî rengi şortunun içine soktu.

Gömleğinin düğmelerini iliklerken, “Düğmem sökülmiş,” dedi.

“Sonra dikerim,” dedi Mumbi aceleyle. “Yürü hadi, gidelim!”

“Kahvaltı ne olacak?”

Hizmetçi heyecanla, “Sonra yaparsın. Yirmi dakikalık yürüme yolumuz var,” diye cevapladı. “Kapsoit’te her gün bir *tembo** doğmuyor. Anlıyor musun, *mtoto*** Archie?”

“Evet,” diye yanıtladı çocuk esneyerek.

“Ve bunu kaçırmak istemediğini söylemiştin, hatırladın mı?”

“Evet,” dedi yeniden esneyerek.

Bir filin köye bu kadar yakın bir yerde doğum yapması nadir görülen bir olaydı ancak Kapsoit’te herkes bunun iyi bir şey olduğunu düşünüyordu çünkü fillerin varlığı, daha tehlikeli diğer hayvanları korkutuyordu. Hatta köydeki insanlar günlerdir bundan başka bir şey konuşmuyordu. Bu, cennetten gelen bir lütuf gibiydi ve yaşlılar en az yedi yıl boyunca iyi hasat alacaklarını söylüyorlardı.

* Doğu Afrika’da kullanılan Svahili dilinde “fil” demektir. (Ed. N.)

** Svahili dilinde “çocuk” anlamına gelir. (Ed. N.)

Köye giden patikaya girdikten kısa bir süre sonra Mumbi durdu ve çamurdaki ayak izlerini gösterdi.

“Bu izler yeni...” diye mırıldandı. “Simba.”

“Bir aslan mı?” diye sordu Archie masumca.

Hizmetçi elinden tutarak adımlarını hızlandırdı. Archie sıksa, bir melek gibi sarı saçlı bir çocuktü ve ci-var köylerdeki beş altı yaşındaki tüm çocuklarda olduğu gibi ağzına giren her besini koşarak ve nehirde oynayarak kısa sürede yakıyordu. Bu yüzden bir ceylan gibi sıçrayan Mumbi’nin yanında koşarak gitmekte hiç zorlanmadı.

Ölü Keçi Deresi’ni geçerek köyün yuvarlak kulübele-ri önlerinde belirene kadar yollarına devam ettiler. Bazı çatılardan gökyüzüne, yoğun, beyazımsı bir duman yükseliyordu. Beş dakika sonra köye girdiler ve uzaklar-dan bir çocuk şarkısı duydular:

Kanyon gakwa wihithahithe

Nawonwo nduri wakwa

Sonra, beyaz badanalı ilk kulübelerin birinden, kapı-nın arkasına saklanan yaramaz bir çocuk fırladı.

“Huh!” diye bağırdı.

Mumbi yerinden sıçrayarak bulutsuz gökyüzüne doğru yumruğunu kaldırdı.

“*Kerit* seni alsın götürsün, Wangari!” diye haykırdı. “Buradan her geçtiğimde aynısını yapıyor, zavallı şey.”

Archie, *kerit*’in, kurbanlarının beynini yiyen bir orman canavarı olduğunu ve Mumbi’nin küçük kardeşi Wangari’nin, kendi yaşında yaramaz bir çocuk ama on kat daha akıllı olduğunu biliyordu.

Mumbi’nin diğer kardeşlerini, emekleyen filin etrafını saran insan çemberinin içinde buldular.

“Daha doğmadı,” dediler onları görünce. “Bir saattir izliyoruz, hiç kıpırdamıyor.”

Archie şeftali gibi yuvarlak, siyah kafalı çocukların yanına oturarak, “Öyleyse bekleriz,” diye karşılık verdi.

Mumbi memnun bir şekilde, “Bence her geçen gün daha iyi Svahili konuşuyorsun, *mtoto* Archie,” dedi.

“Babam konuşmamı istemiyor.”

“Peki ya annen?”

“Annem için fark etmez.”

Hayvan, büyük bir baobab ağacının altında yatıyor-du ve köylüler saygılı bir mesafeden etrafını sarmışlardı. Daha uzakta bekleyen başka filler de vardı, hortumlarıyla ağaç dallarını kırıp ağızlarına tikiştiriyorlardı. Archie, bir *tembo*’nun hortumunun utanmazca meraklı olduğunu biliyordu. Her şeyi koklamak ve bilmek istiyordu

ama diğer filleri daha fazla incelemedi çünkü yerde yatan fil hızlı hızlı nefes almaya başladı.

Birkaç çocuk, “Bebek geliyor! Bebek geliyor!” diye bağırdı.

Filin arkasından küçük bir baş, ardından bir hortum çıktı ve iki dakika sonra inilti ve solumalar arasında, yerde kırmızı toza bulanmış bir fil yatıyordu.

Onları çevreleyen insanlar nefes bile almaya cesaret edemiyordu. Saniyeler sonra, anne yeni doğan yavruyu keseden çıkardı ve yavru fil ayağa kalkmaya çalıştı.

“Zavallı şey,” dedi Archie. “Titriyor.”

Hayvanın kırıksık derisinin rengi yoğun bir gri, neredeyse siyahtı ve günün ilk ışıkları altında parlıyordu.

“Yaşlı gibi duruyor.”

“Annesinin karnında iki yıl geçirdi, *mtoto* Archie,” diye açıkladı Mumbi.

Archie daha küçüktü ancak Afrika’da iki yılın bir şey ifade etmediğini biliyordu. Afrika’da zaman; yaşanan, çiğnenen, içilen, koklanan ve tadı çıkarılan bir şeydi. Afrika’da gelecek diye bir şey yoktu çünkü herkes şimdiki zamanda yaşıyordu.

Sonra yeni doğan yavrunun ağzından çıkan, yerde sürüklediği uzantıyı kontrol etmekte nasıl zorlandığını görmek için boynunu uzattı.

“Erkek mi, dişi mi?” diye sordu.

“Görmüyor musun?” diye karşılık verdi Mumbi.

“Hayır, hiçbir şey görmüyorum.”

“O zaman cevabı biliyorsun işte,” diyerek güldü. “Hiçbir şey görmüyorsan dişi demektir!”

Mumbi’nin gözleri, doğumdan sonra anne ve kızına yaklaşp onları koklayan, bazıları kulübe büyüklüğünde, bazıları da yavru olan bir düzine file takılmıştı. Hortumları geleneksel bir dans yapıyormuş gibi birbirlerinin etrafında dönüp duruyordu.

“Şimdi ne yapıyorlar?” diye sordu Archie.

“Bunu da mı görmüyorsun? Birbirlerini koklayıp hoş geldin öpücüğü veriyorlar.”

“Erkek filler birbirlerini böyle mi öpüyor?”

Mumbi yüzünü buruşturarak ona tuhaf bir bakış attı.

“Onlara erkek mi diyorsun? Hepsi dişi, *mtoto*! Erkek filler ayrı yaşar. Dişi filler çok akıllıdır,” diyerek güldü. Köylü kadınların bir sözünü hatırlamıştı. “Ve evet, *tembo’lar* birbirlerini hortumlarıyla öpüp kucaklar.”

Kalabalık aniden alkışlamayı kesti. Baobaba giden patikadan, yürümesine yardımcı olması için gümüş to-puzlu bir baston kullanan yaşlı bir adam yaklaşıyordu. Yanında ona eşlik etmenin yanı sıra, yere düşmemesi

için koltuk altlarından tutan iki genç adam vardı. Küçük adam, kuru üzüm gibi buruş buruştu ve seyrek, kıvrık saçları unla kaplanmıştı. Leopar derisine sarılmıştı ve boynunda düzinelerce kolye dans ediyordu. Archie, onun kabilenin şefi, yani çok önemli biri olduğunu biliyordu. O kadar önemliydi ki bölgedeki hiç kimse, ona danışmadan kabakların ne zaman hasat edileceği ya da bir keçinin ne zaman kesileceği gibi hayati kararları almazdı.

Yeni gelen üç kişi kalabalığı yarararak yeni doğmuş bebeğin ve annesinin önünde durdu. Küçük fil, *şefin* kolu gibi buruş buruştu. Yaşlı adam bir dizini yere koyup onun önünde diz çöktü ve ağzından bir damla tükürük yavrunun buruşuk kışına damladı. Sonra tükürüğü eliyle yayarak yüksek sesle bağırdı:

“Baraka, baraka, baraka!”

Archie, Mumbi’nin eteğine yapıştı.

“Neden ona tükürdü?”

“Onu kutsamak için. Ne âlem çocuksun, *mtoto* Archie!”

Alkışlar kutsama töreninin sessizliğini bozdu ve insanlar şarkılar söyleyip dans etmeye başladı. Çok geçmeden mayalanmış süt dolu bir bal kabağı elden ele